

EDİRNE ROTARY KULÜBÜ 1977

2011 - 2012

Kalyan BANERJEE (UR Bşk.)

Fatih R SARAÇOĞLU (2420.Böl.Guv.)

ErdaI ATAÖZDEN (13.Grup.Guv.Yrd.)

Tarih: 12.06.2011

Toplantı No: 1743

Bülten No: 1368

Kuruluş: Mart 1977

Charter : Mart 1980

DUYURULAR

Geçtiğimiz hafta içinde çeşitli yerel gazetelerde etkinlik haberlerimiz vardı. Bu yıl yerel gazetelerde yaptığımız etkinliklerin haber olması ve medyada geniş yer bulmamız beni fazlasıyla sevindirdi. Topluma hizmetlerimiz ve katkılarımızdan herkesin haberdar olması konusunda başarılı bir dönem geçirdiğimizi düşünüyorum.

Üç dostumuz Aytos Rotary Kulübünün toplantısına katılmak üzere 12.06.2012 günü Bulgaristan'a gittiler. Burada gerçekleştirilen bir projeye desteğimizi kendilerine ilettiler.

Sevgili Dostlar 19.06.2012 günü devir teslim törenini kulüp toplantımızla ve eşlerimizle birlikte Lalezar Restoranda yapacağız. Tüm dostlarımin devir teslim töreninde hazır olmasını özellikle istiyorum.

SAĞLIK MUTLULUK DİLEKLERİMLE,

Muzaffer MEMİŞ

ATTENDANCE GETİRENLER :

Ali ES – Emre ALP – Serhad CEYLAN (Bulgaristan Burgaz Aytos R.K.)

ARAMIZDA GÖREMEDİKLERİMİZ :

Bülent EGELİ – Demirkan ÇAĞLAYAN – İsmail GÜMÜŞDERE – İsmet AÇIKGÖZ

Kemal KARAKUŞ – Recayi ARAN

DEVAM DURUMU :

75.00

MUTLU GÜNLERİMİZ :

12 HAZİRAN Emre ÜLKÜMEN	Doğum Günü
14 HAZİRAN Ekin ALP	Doğum Günü
14 HAZİRAN Emine Ayşenur ÇAĞLAYAN	Doğum Günü
15 HAZİRAN Emre ALP	Doğum Günü
15 HAZİRAN Didem BORAL ALTIERLER	Doğum Günü
16 HAZİRAN Emir ALP	Doğum Günü
19 HAZİRAN Nursu KARAKUŞ	Doğum Günü
19 HAZİRAN Tuğçe KARAKUŞ	Doğum Günü KUTLARIZ.....

Önümüzdeki hafta toplantımız: **19.Haziran.2011 Salı Saat 20.00 DEVİR TESLİM TÖRENİ LALEZARDA**

Başkan : Muzaffer MEMİŞ

Sekreter : Halil ALTUĞ

Sayman : Reşat AYAN

Üye : Cengiz TUĞLU

Geç.D.B. : Serhad CEYLAN

Bülten irtibat : Faruk ETKER

Tel: (284) 225 25 10 - 213 25 13

edirnerotary@gmail.com - www.edirnerotary.com

Bu yazı dizisinde Balkanların en büyük sinagoguna sahip olan, bir dönem yoğun bir Yahudi Cemaati'nin yaşadığı Edirne'yi ve oradaki yaşantıyı anılarda da olsa yaşatacağız... Bugün uzun zamandır yaşamadığım kadar duygu dolu bir gün geçirdim. Bundan tam dört sene evvel rehberlik turum esnasında hocam bana Büyük Sinagogu gösterdiğinde "Nasıl olur da bu kadar güzel bir sinagog bu hale gelir?" diye düşünmüş ama anlam verememiştim. Şimdi ise o sinagogun son tanığı ve Edirne Yahudilerini belki de tanıyacak son nesil olmanın hüznünü yaşıyorum. Yazıya başladığımda cd'de Sarih Hadad'ın "Light a Candle" şarkısı çalıyordu, umarım şu anda İsrail'de olan Edirneli dostlarımız da yazdıklarını okuduklarında zaman tüneline yolculuğa çıkacaklar. İSTANBUL'DAN ÇIKTIK YOLA... Sabahın erken saatlerinde Esenler Otogarı'ndan otobüse binip Edirne'nin yolunu tuttum. Bir haftadır Edirne'de yaşamış büyüklerimle bir zamanlar sayısı 30bini bulan bu cemaatin yaşayışları, gelenekleri, anıları ile ilgili görüştüğümde sonra sıra bu hatıraları yerinde görmeye gelmişti. Daha Kaleiçi'ne giderken hep içimden bir ses belki birileri bir sürpriz yapar da karşıma çıkar diye bakınıyordum. Balık pazarı dört yol ağzından geçerken anlatılan gibi ne Jak-Leon Sarfati kardeşler, ne de Bakkal Mitrani kardeşler ortalıklarda gözükmüyorlardı. Ali Paşa Çarşısı'na geldiğimde de ne Albert ve Niso Kardeşlerin ilk Mevsim Mağazası yerindeydi ne de esnafın en neşeli yüzü tuhafiyeci "Parlak Muyiz (Moiz)" ortalıklardaydı. Biraz daha yürüdüm ve Cumhuriyet Caddesi'ne vardım. İçimde büyük bir hevesle Kaleiçi'nin Ahşap Yahudi Evleri'ni görecektim. Sinagog yıkık olsa da en azından evler şahidiydi yaşananların. Sol kanattan Bohor Filozof'un, Doktor Sami Haras'ın, David Kaneti ve Leon Sarfati'nin sağ kanatta David Yahya'nın, Sami Kasuto'nun, Diş Hekimi Anri Matatya'nın evi ve en sonunda ise karşımızda unutulmaz Reşadiye Sineması... Kaleiçi evleri de ne yazık ki kendi haline terk edilmişti. Belki onların da kimseleri yoktu hatırını soracak, oyuncular çoktan gitmişlerdi, sahne de yok oluyordu yavaş yavaş... Telefondan gerçek bir Edirneli Dr. Tekin Sayınbaş Ağabeyi aradım, sinagogun önünde buluşup muayenehanesine gittik. Kendisi kitaplarda bulamadıklarımızı, dostlukları, hüznü, paylaşımları aktardı bana. 75 yaşında hayatının tümünü bu bölgede geçirmiş Tekin Bey ile bir saat diye başladığımız sohbette bütün evleri, sinagogları, okulları tek tek dolaştık. Kendisine ne kadar teşekkür etsem azdır. Yanından ayrılmadan önce kaşeruta bakıp bakmadığımı sorup hemen ardından da beni yemeğe davet etti. Birkaç hafta sürecek bu çalışmamızda en önemli amacımız, yüzünüzde biraz gülümseme biraz da hüzün sağlamak olacak. Oğlunuz ya da torununuzla "Bak ben burada yaşadım, benden bahsediyorlar!" dedirtebilirsek ne mutlu bize... Sinagogun onarım ihaleleri projeleri süredursun burada yaşamış nesil de artık bizden uzaklaşırken yaşanmışlıklar unutulmasını istiyorum. Duyduğuma göre evlerin onarımı zor olduğu için durumu kötü olanların tamamen çökmesi bekleniyormuş. Tarihimize ait binalar yok olsa bile en azından zihinlerimizde o evler ve dostluklar hep baki olsun. Turumuz esnasında Kaleiçi, Büyük Sinagog, Reşadiye Sineması, Balık Pazarı, Ali Paşa Çarşısı, Tahtakale, Alyans Okulları yaşanmışlıkları bize anlatacaklar. Diğer bir yandan da bu serhat şehrinde Mimar Sinan'ın ustalık eseri Selimiye Camii, kentin ayrılmaz parçaları Eski Camii, Üç Şerifeli Camii, Rüstem Paşa Kervansarayı, 2.Beyazıt Külliyesi-Sağlık Müzesi gezi duraklarımız olacak. Kimi zaman yaşayanların ağzından geçmiş dinlerken, kimi zaman da "Peki şimdi ne yapmalı?" sorusuna cevap arayacağız. O zaman gelin tarihimizden başlayalım... Anna Ovadya'nın anılarında bir zamanların Edirne'si Edirne'de doğan 6 yaşında İstanbul'a gelen ardından Edirne'ye gelin giden, Büyük Sinagog'ta evlenmiş Anna Ovadya ile geçtiğimiz hafta onun anılarında ufak bir yolculuğa çıktık. Anna Hanımın eşi Mişel Bey Ali Paşa Çarşısı'nın girişinde Kardeşler manifaturacı (bezas) dükkânının sahibiymiş. O zamanlar esnaf daha çok isimle tanınırmış. Cemaat daha çok pazarları mesire yeri olarak 1. Köprüdeki Bülbül'ü tercih eder, öğlen eve dönülür akşamüstü ise faytonla Bois de Boulogne – 2. Köprü'ye gidilirmiş. Salı günleri Ayvazoğlu Sineması'nda kadınlar matinesi olur, hanımlar bu matinelere kaçırılmazmış. Bunun yanında Cumhuriyet Mahallesi'ndeki Reşadiye Sineması da uğrak yeriymiş. Eski adı Hahamlar Sokağı diye bilinen sinagogun sokağında Haham Kırklareli'nden gelirmiş ve salıdan salıya kesim yapılmış. Düğünlere de çoğunlukla faytonla gidilirmiş. Kasap ise Su Terazisi Caddesi'nde bulunmuş. Her sene evlere kiraz vaktinde odun gelir ve kesilirmiş. Bayramlarda küçükler büyüklere ziyarete gider, bunun yanında herkes birbirine badem kolalı örtülerde tatlı tepsisi yollarmış. Sinagogun Mahazike Tora'sı da varmış bunun yanında çocuklar üniversite olmadığı için okula İstanbul'a gidip yazın gelirlermiş. Cemaat gündüzleri sahibi Kel Mehmet olan Edirne Kahvesi'nde toplanırmış. Burada herkes oyun oynar, balolarda ise Tahtakale'deki kulüp binası tercih edilirmiş. Burada erkekler vermut içerlermiş. Şehrin meşhur tatlıcısı Saraçlar Caddesi'nde Zogo Pastanesi'ymiş, buradan tulumba tatlısı bolca alınırmış. Cemaat hanımlarının genellikle 'fiks günü' cumartesiymiş ve akşam da erkeklerle toplanıp oyun oynanırmış. Her şey bir yana hiçbir zaman genç ve yaşlı ayrımı olmazmış. Anna Hanım bu konudan bahsederken biraz hüzünlendi. Kendisine en çok oradan neyi özlediğini sorduğumda, bu dostlukları, samimiyeti özlediğini belirtti. Uzun zamandır İstanbul'da yaşayan Anna Hanım keşke ile başlayan cümlelerde her

seferinde bu samimiyet, yaşlı genç ayırımı olmadan birliktelikten bahsederek bize de aslında özlenenlerin binaların yanında bir o kadar da orda kalan dostlar, ortak paylaşımlar olduğunu anlattı. Kendisi halen Edirneli arkadaşları ile de görüşmeye devam ediyor. Anna Hanım'a da geçmişimizi bizle paylaştığı için teşekkür ederiz. EDİRNE YAHUDİLERİ Yahudilerin Edirne'ye 2. Bet Amikdaş'ın yıkılışından da evvel gittikleri bilirse de, Yahudi yerleşimlerine dair ilk belgelere Bizans kaynaklarında rastlanır. Osmanlı Padişahı 1. Murat Edirne'yi kansasız aldığında, Bizans imparatoru beyaz bayrak çekip şehirdeki su taşkınyından istifade tekne ile Enes'e kaçıştır. Bölgede Bizans zulmünden çeken Yahudiler Osmanlı'yı memnuniyetle karşılamış, padişah da özellikle Bursa ve diğer illerden Edirne'ye Yahudi göçünü teşvik etmiştir. İstanbul'un fethi ile birçok Yahudi İstanbul'a gelmiş hatta Fatih'in doktoru Hekim Yakup da Edirne'de yaşamıştır. 1492'de 2. Beyazıt döneminde İspanya'dan kovulma ile başlayan göçten evvel 1376 yılında Macaristan'dan ve 15.yüzyılda Sicilya'dan, Venedik'ten buraya gelen Yahudileri biliyoruz. Geldikleri kentin adını taşıyan ve 13 ayrı sinagogları olan bu cemaatleri Sicilya, Aragon, Katalonya, Mayorka, Portugal, Poyla, Toyla, Gerono, Alman, Budin ve İstanbul cemaatleri olarak sıralayabiliriz. Bu sinagogların çoğu Bostanpazarı, Tahtakale semtlerinde bulunup sonradan kaynaşmışlardır. Edirne'ye sonradan gelenlerde bu semtlere yerleşmişler hatta bir dönem Sabuni Mahallesi Yahudi Mahallesi olarak anılmıştı. 1900 yılında Edirne yangınında sinagogların da yanmasından sonra padişahın fermanıyla Büyük Sinagog inşası başlar ve 1909 yılında ihtişamına kavuşur. Edirne Cemaati ayrıca adları fırıncılar, taşıyıcılar, peynirciler gibi sıralayabileceğimiz 41 küçük sinagogda ibadetlerini yerine getirir ve Tora üzerine sohbetler yaparlardı. Şabat günleri Seudalar 1.Köprü-Ekmekçiler Köprüsü'ndeki Bülbül Parkı'nda verilirdi. Yağmurcu Haham lakaplı Rav Luvias, ilk Hahambaşımız Moşe Bicerano Efendi de geniş toplum tarafından yakinen tanınırdı. Bicerano, öğrencilerini Kadirhane semtindeki tekkeye de götürür burada ney çalan Mevlevi'lerin ezgilerini de öğrencilerine dinletirdi. Büyük kısmı Yahudi olan Edirne esnafından Ali Paşa Çarşısı'nın yüzde 60'ını, Direk Çarşısı'nın neredeyse tamamını, Saraçlar Caddesi'nin yarıya yakınını, Tahtakale ve Çilingirler Çarşısı'nın da büyük kısmını dindaşlarımız oluşturmaktaydılar. Eskiden sokaklarda "5 Kuruşa ateşçiler" gezermiş Şabat günlerinde... Cemaatin Şabat günü ateş yakmadığını bildiklerinden Cuma gündüzden hazırlanmış sobaların ateşini yakarlarmış. Yahudiler Peynircilik, Şekercilik, Şarapçılık alanlarında Edirne'ye büyük hizmetler vermişlerdir. Dindaşlarımızdan Edirne'den en son ayrılanlar arasında Sarfati, Halfon, Kan(Kohen), Kaneti ve Mitrani ailelerini ve daha birçok adını sayamadıklarımızı da bu vesileyle hatırlıyoruz.

Mois GABAY

Bilen inanmaz, inanan bilmez

Bu hafta Büyük Sinagog'dan günümüze bir yok oluşun hikâyesini ele alıyoruzSizlerle geçtiğimiz hafta başladığımız Edirne turumuzda bu hafta mirasımızın en eski tanıklarından Edirne Sinagogu'nu ve hazin öyküsünü paylaşacağız. Yıkılan evler, kaybolan hayatlar bir yana "Peki şimdi ne yapmalı?" sorusunun ilk yanıtı Büyük Sinagogu ve çevresindeki evleri kaderinden kurtarmakta geçiyor. Geçtiğimiz hafta Amerika'da yaşayan bir dindaşımızın Edirne doğumlu büyükanne ve büyükbabasının hayatını araştırmak için e posta göndererek yardım istemesi, mesafeler uzak olsa da duyguların bir olduğunu bir kez daha gösterdi. Nitekim farklı ülkelerde yaşayan Edirneli dindaşlarımızdan her sene buraya çocukları, torunları ile gelip o sokaklarda geçmişi yaşayıp, Müslüman dostlarıyla anılarını tazeleyip gözyaşlarını tutamayanların olduğunu da öğrendim. O zaman gelin bir kez daha siyah beyaz fotoğraflarda, fonda ünlü hazanlarımızın ezgileri ile bir tarih yolculuğuna çıkalım... Edirne Sinagogu bir kent mirasıdır! Geçen yazımızda Edirne'de 1900'lü yıllara kadar Edirne Yahudilerinin hem meslek hem de cemaatlerine göre ayrı ayrı sinagogları bulunduğundan söz etmiştik. 1905 yılında Büyük Yangın (Harik-i Kebir) ile bir gecede 13 sinagogun yanmasından sonra Mayor ve Polyo Sinagoglarının bulunduğu mahallede 1906 yılında padişah fermanı ile sinagogun yapım çalışmalarına başlanır. Avrupa cemaatlerinden gelen yüksek miktarda yardımlar sonucu farklı sinagoglar yapılması yerine cemaatin tek bir görkemli

sinagoga kavuşmasına karar verilir. Sinagog yapımında Edirne cemaatini, Viyana Türk Yahudi cemaati ile birleştiren ilginç bir ortak noktayı Naim Güler'ün notlarında görüyoruz. 1750'li yıllarda iş ilişkileri nedeniyle Viyana'ya gidip yerleşen Türk Yahudileri, Osmanlı kimliklerini korumuş ve sultanın himayesinde kalmışlardır. Avusturya makamları da sayısı gittikçe artan cemaati tanımış ve Türk Yahudileri adıyla anılmaya başlanmışlardır. Cemaat önceleri küçük bir binada dua ederken 1885 yılında Viyana Sinagogu'nun yapımına başlanır. 1887 yılında yapılan sinagog 1938 yılında Naziler tarafından yok edilir, cemaat üyelerinin büyük kısmı da Dachau Kampı'nda hayatını yitirir. Bu sinagogun Büyük Sinagog ile birleştiği nokta ise Fransız Mimar France Depré'nin Edirne Sinagogu'nu inşa ederken Viyana Sinagogu'nu model almasıdır. Günümüzde Viyana Sinagogu'ndan ve cemaatten sadece birkaç dini obje ve mezar taşları kalmıştır. Cumhuriyet döneminde Trakya Olayları ile büyük bir yıkım yaşayan Edirne Cemaati'nden 1960'lara gelindiğinde arda kalan diğer sinagogların, okulların ve derneklerin yanında cemaatin en görkemli binası Büyük Sinagog idi. Sinagog içindeki kristal avizeler renkli vitray camlardan içeri giren ışığı gökkuşağı gibi renklere ayırırdı. İçerideki muhteşem akustikle okunan ilahiler herkesi etkisi altına alacak bir yankı yapardı. Bunun yanında iki katlı, üç binadan oluşan, 2746 metrekare kullanım alanlı 1200 kişi kapasiteli Avrupa'nın bu en büyük ikinci sinagogu tavan bezemeleri, balkonda çiçek motifleri ve merdivenle çıkılabilen ikiz kulesi ile de ihtişamlı bir görünüme sahipti. Sinagogda daha sonradan yağma edilen, yardımların miktarlarını gösteren bir kitabe de mevcuttu. Kışları Büyük Sinagog'un ısınmasının zorluğu yüzünden ibadetler hemen arkasındaki küçük sinagogda yapılırdı. 1970'li yıllara geldiğimizde artık azalan cemaat üyeleri, vefat edenler ve İstanbul'a ailesinin yanına gidenlerle Büyük Sinagog kapanma durumuna gelmişti. Bunun yanı sıra sinagogda yaşanan tatsız olaylar da cemaati huzursuz etmişti. Sinagogu mesken tutan hırsızlar değerli gümüş dini eşyaları çalmış, ayrıca birkaç kendini bilmez kristal avizeleri sopalarla kırmış, antik sandalyeleri de parçalayıp yakıt olarak sobada kullanmışlardı. Sinagogun birçok küçük penceresinden biri kırıldığı zaman önceleri cemaat tarafından hemen tamir ediliyordu. Ancak daha sonraları bu olaylar tekrarlanınca kuşlar adeta sinagogun bazı bölümlerini yuva yapmışlardı. 1975 yılında cemaat arşivi Rav İsak Haleva'nın çabaları ile Edirne'den alınıp Hahambaşılık binasına getirildi. 1988 yılında yine bir sabah balyozla kapıyı kırıp sinagoga giren kişiler üç eski halı, bakır şamdanlar, gümüşleri alıp, etrafı talan ettiler. 1995 yılında Edirne Büyük Sinagog Vakfı "Hayri ve fiili kıymeti kalmadığı" gerekçesi ile 10 yılı aşkın süreyle cemaati olmayan sinagog olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetine geçti. 5 Ocak 1997 günü biriken kar ile birlikte tonoz yapıları üç binanın da tavanı çöktü. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden bir süreliğine onarım için binayı devralan Trakya Üniversitesi'nin de çalışmaları maddi imkânlardan sonuçsuz kaldı. 2007 yılında geçmiş dönem Cemaat Başkanı Silvyo Ovadya'nın sinagogun yüzüncü yılında tekrardan onarılması ile ilgili çalışmaları, İstanbul'da Edirnelilerle yapılan toplantılar ve 2008-2009 yılında onarım projesi gündemdeyken tekrardan Vakıflar tarafından projenin "Vakıfbank'ın sermaye artırımı" nedeni gösterilerek ertelenme kararı alındı. Şu anda 'Ortak Geçmişin Son Yadiğarı' sinagog gün geçtikçe daha da yıkık bir hal almaktadır. 2006 yılından bugüne sinagogun giriş bölümü çevredeki ağaçlardan ve otlardan kapanmış, kimi bölümler yıkılmaya karşı tahtalar ile desteklenmeye çalışılmakta, ön cephe de çökmek üzeredir. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve ilgililerin olumlu yaklaşımı ile sinagogun bir an evvel restorasyonunun gerçekleşmesini umuyoruz. Şimdi ne yapmalı? "İnanç Turizmi" açısından dünyada önemli bir potansiyele sahip Edirne'de sinagogun aslına uygun restore edilip turizme kazandırılması sadece Edirne'nin turizm tanıtımı için değil yeni bir iş istihdamı için de büyük önem taşıyor. Bunun yanında sinagogun restorasyonunun yapılmasından sonra da dindaşlarımız kadar toplumun da sinagoga bir kültür mirası olarak sahip çıkması geçmişte yaşanan sorunların engellenmesini sağlayabilir. Kaleiçi'ndeki dükkân ve sokaklardan başlayarak geçmişte cemaatin yaşadığı tahta evler tekrardan aslına uyguna restore edilip tabelalar ile açık bir müzeye dönüştürülmelidir. Cemaatimizden de her sene düzenli olarak Edirne'ye faaliyetler, turlar düzenlenmeli bazı bayramlar geleneksel olarak her sene Edirne Sinagogu'nda kutlanmalıdır. Sinagog içerisi Edirne Yahudilerinin anılarından kesitlerle düzenlenip müze haline getirilebilir ve cemaatten talep olur ise burada projede çalışmak üzere tekrardan oturmaya dindaşlarımız da davet edilebilir. Turizm Bakanlığı ve seyahat acenteleri ile görüşülüp Edirne'ye yapılan tur programlarına "Edirne Yahudi Mirası" konulmalı ve yurtdışında da restorasyon ile başlayacak bir tanıtım kampanyası düzenlenmelidir. Edirne ile ilgili olarak tanıtım filmlerine ve afişlere de Yahudi mirası eklenmelidir. Nasıl ki Ayasofya'nın, Şifa Müzesi'nin restorasyonu hem tarihimize sahip çıkmak hem de turizmi canlandırmak için adımlar ise sinagog restorasyonunda da aynı bilinçle ortak bir yaklaşımda bulunulması gerekmektedir. ATATÜRK VE EDİRNE Atatürk Milli Mücadele yıllarında üç kez Edirne'ye gitmişti. Atatürk her ziyaretinde burada halk ile uzun uzun sohbet eder, fikir alışverişlerinde bulunurdu. Atatürk 1916 yılında Sofya Ataşeliği'ne atanışı dolayısı ile geldiği Edirne'de 20 gün boyunca Ankara Sokağı ve İnönü Sokağı'nın birleştiği köşede bulunan bir Yahudi tüccara ait "Sarı Pansiyon" da kalırdı. Atatürk Karaağaç'ta bulunan iki kuleli istasyon binasını da Selanik'teki beyaz kulelere benzetir ve kimi günler zamanını burada geçirirdi. Şevket Süreyya

Aydemir'in "Tek Adam" isimli eserinde Atatürk'ün Edirne Hahambaşısı Rav Hayim Bicerano ile tanışması ve ardından uzun yıllar sürecek dostluğundan bahsedildiğini görüyoruz. Atatürk ile Rav Bicerano Efendi ilk olarak Reşadiye Sineması'nın olduğu parkta Ata'nın bir sohbeti esnasında tanışırlar. İleriki zamanlarda Atatürk sık sık Saray Otel'i'nin karşısında bulunan Hahamhane binasına gider, burada Bicerano Efendi ile sohbet eder. Hatta bu sohbetlerin birinde Bicerano Efendi'nin Atatürk'ü yemeğe de davet ettiğini öğreniyoruz. Nitekim bu dostluklar Cumhuriyet sonrasında da devam etmiş, Bicerano Efendi'nin İstanbul'a gelip Hahambaşı olmasında da Atatürk ile olan dostluğunun katkısı olmuştur. (Unsur-ı Hakim) Egemen olan Türklerle kader birliği (tevhid-i mukadderat) etmiş, bize bağlı bazı öğeler vardır ki, özellikle Museviler bu millete ve bu vatana bağlılıklarını kanıtladıklarından şimdiye kadar sıkıntısız yaşam sürmüşler ve bundan böyle de rahat ve mutluluk içinde yaşayacaklardır. Gazi Mustafa Kemal 2 Şubat 1923-İzmir Yüksek Mimar Rubi ASA'nın kaleminden EDİRNE BÜYÜK SINAGOGU Edirne Büyük Sinagogu tarihçesi Kaleiçi adı verilen genellikle azınlıkların yaşadıkları bölgenin tarihiyle de çok yakın bir serüven yaşar. 1905 büyük yangınına kadar Edirne'de cemaat hizmetinde irili ufaklı tam 13 sinagog mevcuttu. Kaleiçi'nin nerdeyse tümünün yanmasıyla çoğu ahşap yapı olan sinagogların da hepsi kullanılmaz hale geldi. Bunun üzerine yerel yönetimlerinde muvafakatiyle 1906 yılında, tek büyük bir sinagog yapımına karar verildi. Fransız Mimar Mühendis France Depre projelendirerek ve yapımına kendi de katılarak döneme ait yapım tekniğini en mükemmel şekilde kullanarak bir sene gibi çok kısa bir sürede sinagogu bitirir. Sinagog 1907'nin kış aylarında açılır. Benzer projenin aynı Mimar tarafından Viyana'da da uygulandığı söylene de yapı özellikleri bakımından benzerlikleri bulunan sinagogun Edirne Büyük Sinagogu görkemine ulaşmadığı ve II. Dünya Savaşı sırasında yıkıldığı bilinir. Bu açıdan benzersiz bir yapı olan Büyük Sinagog, Kaleiçi semtinin de yaklaşık yüz yıllık simgesel kanıtı gibidir. Büyük Sinagog kompleksi içinde üç ayrı binanın bulunduğu görülür. Sinagog binası yanı sıra toplam kullanım alanı 975 m2 olan bir idari bina, kullanım alanı 205m2 olan bir Midraş binası vardır. Buna bir de 1566 m2'lik kullanım alanı da olan Büyük Sinagog binası da eklenince yapısal büyüklüğün mimari etkisi şaşırtıcı olur. İdari bina diye adlandırılan iki kat üstüne kurulu kâgir bina Balkan Savaşı'nın çıkmasıyla yapımı durdurulmuş olup çatısı kapatılmış olsa da yarım bırakıldığı görülür. Bu dönem içinde sinagog binasının sol tarafına tek katlı yine kâgir olarak inşa edilen Midraş binası vardır, yaklaşık 70'li yıllara kadar sinagog yanında hizmet vermiştir. Büyük Sinagog mimarisini incelediğimizde anıtsal boyutta bir girişin olduğunu yapının ana girişine bağlı iki yanında yerleştirilmiş kuleleriyle ön cephede olağanüstü bir görkem, bu oranda da zarafetin sağlandığı görülür. Bazilikal tarzda planlanmış binada kâgir konstrüksiyonun yanı sıra dış cephe taş doku dokusuna uygun sıvanmış bina içi üst örtüsü ise bağdadi konstrüksiyon üzerine kalem işlerinin enfes örnekleme görülür. Azara kısmı taşıyıcı konstrüksiyon ahşap kaplı olup üzerinde dönem estetiğine uygun süslemeler kolon ağızlarında zarif ahşap oyma işleri bulunduğu görülür. Kubbe kısmı aynalı çapraz tonozlarla oluşturulmuş ve dört tarafından da ışık alması sağlanarak üzerinde gökyüzü motifleriyle de süslenerek sonsuz bir uzayın etkisi verilmek istenmiştir. Zeminde olağan üstü güzel detaylanmış Ehal ahşap işçiliği ve süslemeleriyle dikkati çeker. Ana salon kısmı ise 600 kişilik erkek oturma alanı Azara kısmında da 300 kişilik kadın oturma alanı sağlanmıştır. Kaleiçi'ndeki bu özgün yapı, cemaatinde zaman içinde azalmasıyla önce uzun süre kapalı kalmış, daha sonra gerekli bakım ve onarım işlerinin de zamanında yapılamamasıyla kısa süre içinde harap hale gelmiştir. Sadece ön cephe konstrüksiyonunun sağlam yan ve arka cephe duvarlarının Azara kısmı taşıyıcılarının ve kubbenin tamamen çökmüş olduğu görülür. Yapı artık sadece onarım ile kurtarılamayacak durumdadır. Anıtlar Genel Müdürlüğü'ne verilmek üzere hazırladığımız röleve, restorasyon ve restitüsyon projeleriyle yapının yaşatılmasını kazandırılacak fonksiyonlarıyla da yeniden Kaleiçi sit alanının simgesi haline gelmesini yüzlerce yıllık Yahudi topluluğu varlığının ve değerlerinin bilinmesini arzuluyoruz. Edirne şehrine ait gördüğümüz birçok idari ve yönetim kademesi sorumluları bu konudaki hassasiyetleriyle olanakları dâhilindeki yardımlarını esirgmeden sinagog binasının yeniden ortaya çıkartılma arzularını ifade etmişlerdir. Toplam 2746 m2'lik muazzam bir kompleks olan yapı topluluğu ve Büyük Sinagog binası yaşadığı ve günümüze dek yaşattığı anılarla Yahudilik inanç ve değerleriyle yaklaşık yüz yılı aşan süren bir serüven izlemiştir.

Bilen inanmaz, inanan bilmez

Bu hafta yazı dizimizi "Gözümüzde Tütenler: Bir Zamanlar Edirne"sini anlatarak sürdürüyoruz Bu hafta sizlerle geçmişin Edirne'sinde mahalle mahalle, sokak sokak bir yolculuğa çıkacağız. Anlatacaklarımız bir zamanların Edirne'sindeki kahramanlar... Bu toprakların havasıyla, suyuyla yoğrulan, kimi zaman ticaretleri kimi zaman da diğer meziyetleri ile Edirneliden çok Edirneli olan büyüklerimizin hayatlarını hem onların hem de şu an halen Edirne'de yaşayanların ağzından dinleyeceğiz. Bu dostlardan kimileri halen aramızda kimilerini ise hasretle anacağız. Turumuzda Doktor Tekin Sayınbaş ve Kamuran Nurişik'in anıları da bize yol gösterecek... EDİRNE'DE SOSYAL YAŞAM Turumuzda ilk durak olarak Kaleiçi'ndeyiz. Her biri birbirinden farklı mimari harikası olan tahta evleri, Arnavut kaldırımı sokakları, evlerin yemyeşil bahçeleri, her şeyini komşuluk ahlakıyla paylaşan bir halkı, mösyösü- matmazeli, genci- yaşlısı tek bir vücut olmuş bir semtteyiz. Yol boyunca Edirne'nin en sevilen simalarından Dişçi Aron Matatya'yı, Dr.Şükrü Fazıl'ı, Dr.Mayısyan'ı, Dr.Saranga'yı, Dr.Garti'yi, Dr.SamiHaras'ı hatırlıyoruz. Manyas Karakolu'na geldiğimizde duraklıyoruz. Reşadiye sinemasının olduğu bu bölge cemaat fertlerinin uğrak yeri. Yazları kır baloları, düğünler yapılır, kışın kadife koltuklu salonunda yılın en güzel filmleri gösterilir, konserler verilirdi. O zamanlarda sinema girişinde karpit lambalı çekirdekçiler bekler, pekmezli çekirdeklerden yemek sinema boyunca tam bir keyifti. Sinemaya bitişik olarak Akşam Kız Sanat Okulu bulunurdu.Cemaat her zaman dinlerine son derece bağlı olarak bilinir, ancak diğer bayramlara da büyük saygı gösterir, komşulara ev ziyaretlerinde de bulunurlardı. Öğleyin cemaatin çoğunluğu dükkânları kapamamak için işyerinde yemek yemeği tercih ederlerdi. İshak adında bir bey her öğlen evlerden sefertaslarını alıp sırtında taşır, dükkânlara dağıtırdı. Edirne Yahudileri "es komşu nos yabancı" derler misafirperverliğe büyük önem verirlerdi. Komşuluk münasebetlerinde ikram edilen lakerda, pişkalo, çiroz, tuzda uskumru bunun yanında beyaz kirazdan reçel, boyoz, patlıcanlı borekitas halen yaşayanların damak tadında özlem duyulanlar olarak yer tutuyor. Misafirlere sunulanlar arasında büyük şeftalilerin kabuğunun kavrulup, tuzlu suda bekletilmesi ile yapılan "Kueşkos" adı verilen bir çekirdek de vardı. Turumuzda bir sonraki durağımız ise Ağaç Pazarı semti. Ağaç Pazarı'nı, Horozlu Bayırı'ndan ayıran çeşmenin karşısında kemerli dükkânlar bölümünde iki ortak Sepetçiler Bakkalı Pepo Mitrani ve Salamon Baharatlar'ın dükkânı bulunurdu. Bu iki ortağın aynı zamanda yağhanesi de vardı. Pepo Bey sabahtan akşama kadar yağ presi dönerken arada sırada süzülen yağı güneşe tutar, "Altın altın az kaldı akşama..." derdi. Edirne'de o dönem iki cins at arabası yapımı vardı. Bunlardan tek beygirlerine Talika ve çift beygirlerine de Payton adı verilirdi. Semtin en sesli ve renkli olan bu caddesi o dönem her iki tarafta da Talika yapan ustalarla doluydu. Alipaşa Çarşısı'na geldiğimizde ise unutulmayanlar arasında bizi Albert ve Niso Kardeşlerin ilk Mevsim Mağazası ve Edirnelilerin en neşelisi Parlak Moiz karşılardı. Moiz boş kaldıkça kapı önüne çıkar ve gelen geçene "Gez bakalım konsolos gibi, Allah elbette bize de gülecek!" diye takılırdı. Yine çarşıdaki en enteresan dükkânlardan biri Şekerci Mahir'in vitrininde pandispanyalar, Purim şekerleri, akide şekerleri bulunan şekerci dükkânıydı. KALEİÇİ'NİN TAHTA EVLERİ Cumhuriyet Caddesi'ne girdiğinizde sizi Kaleiçi'nin eski Yahudi Evleri karşılardı. 1905 Kaleiçi yangınından sonra yeniden imara açılan Kaleiçi'nde üç azınlığın oturma planı şöyle gerçekleşmişti. Reşadiye Sineması-Cumhuriyet Caddesi'nden Manyas Karakolu arası Yahudilere, Reşadiye ve Balıkpazarı arası Ermeni Cemaati'ne, Balıkpazarı ve Metropolit arası da Rumlara tahsis edilmişti. Ancak son yirmi yıl içerisinde bu binaların büyük bir kısmının yıkılarak yerine yeni apartman daireleri yapıldığını görüyoruz. Günümüzde caddeye girdiğimizde, tek tük kalan Yahudi evlerine rastlıyoruz. Yahudi evlerinin diğer azınlıkların yaşadıkları evlerden farklı olarak tipik özelliği eve Menorayı temsilen yedi basamaklı bir merdivenden çıkılması ile apartman önlerinde de Menorayı temsil eden yedi kollu bir şamdan figürü olarak kendini gösterir. Kimi evlerde İbrani takvimine göre de evin yapılış tarihi yazmakta, hatta bazı evlerde tarihin bulunduğu bölümün izi ve Mezuya izleri de durmaktadır. Edirne'nin yangından evvel kalan evlerinden tek bir örneğini şu an halen Tahtakale semtinde görmekteyiz, bunu da üzerindeki tarihten anlıyoruz. Şu an birçok yıkılan eski tahta ev arasında Osman Tan Erkır gibi bazı duyarlı kişilerin de bu evleri yıkmak yerine tek tük restore edip kazandırmaya çalışması, en azından içimizde bir umut belirtisi oluyor. Dileriz ki şu an halen yıkık durumda veya çökmek üzere olan bu evler de sinagog gibi aslına uygun şekilde restore edilir ve o sokaklar da eski nostaljisine kavuşur.

Bilen inanmaz, inanan bilmez

Bu hafta yazı dizimizi "Anılarımızda Nostaljik Bir Edirne Turu" ile sürdürüyoruz Sizlerle bu hafta yine Esenler Otogarı'ndan başladığımız Edirne turumuzda cadde cadde sokak gezinirken Edirne'yi Edirne yapan tatları bir kez daha hatırlayacak hem de dostlarımızın bugüne kadar Edirne'ye yapmış oldukları katkılardan söz edeceğiz. Geçtiğimiz hafta kaldığımız yer olan Cumhuriyet Caddesi'nden devam edecek turumuzda kimi zaman Tunca Nehri kenarında serinlerken kimi zaman da Kral Zogo'dan tatlı yiyerek geçmişi yad edeceğiz. EDİRNE'DE ŞARAPÇILIK Osmanlı devleti döneminde şarapçılık Edirne'de çok ilerlemişti ve hatta Dedeağaç yöresinden Fransa'ya şarap satışı yapılmaktaydı. Zindanaltı Caddesi'nde şarap ve rakı imalathaneleri bulunmakta olup Tahtakale'de de meyhaneler bulunmaktaydı. Ancak savaşlar ve yıkımlardan şarap bağları da zarar görmüş, ikinci Dünya Savaşı sonrası çok az sayıda bağ kalmıştı. Tahtakale Caddesi'nde Hammalcılar Sinagogu'na yakın olarak Yasef Reytan'ın Mum Bar isimli şaraphanesi bulunurdu. Edirne'de şarap üretimi yıllardır Yahudilerin katkısıyla yapılmaktaydı. Yasef Bey'in Alyans mezunu olması, düzgün Türkçesi ve hoş sohbeti bu meyhaneyi aydın kişilerin uğrak yeri ve edebi sohbetlerin merkezi yapmıştı. Meyhanede elektrik bulunmaz mumlar ile loş bir ortam sağlanırdı. Bu köhne meyhaneye lüks arabalarla gelenler Şeyh Galip'i, Fuzuli'yi, Baki'yi bu kadar iyi ezberinde bilen bir meyhaneci görünce şaşkına dönmekteydiler. Edirne'de şarapçılıkta yine akla gelen ilk isimler Yasef Adato ve Yasef Bey'in oğlu İsrail Reytan idi. Onlar da şarabı kendileri imal eder ve satarlardı. O dönemlerde şimdiki gibi pres teknolojisi olmadığından üzümler Zindanaltı bölgesindeki hammalların ayaklarında ezdirilirdi. Edirne'nin meyhaneleri ise Saraçlar Caddesi'nin sonuna doğru bulunurdu. Fakir kesimin gittiği basit dekorlu, kimi zaman kırık sandalyeli örtüsüz masalı meyhanelerin yanında daha düzgün ve ızgara yemekler de yenen canlı müzikli birkaç meyhane de bulunmaktaydı. Meyhanelerde ana yemek Tunca Nehri'nde yakalanan balık ve yanında beyaz peynir roka bunun yanında ortamda çalan Romanların müzikleri özellikle hafta sonu geç saatlere kadar halkı eğlendirirdi. Meyhaneci primos adı verilen gaz tavanın üstünde una bulanmış balığı kızartır bu arada da dükkân dükkân dolaşan fıstıkçılar müşteriye Amerikan fıstığı satmaya çalışırdı. Yahudiler Edirne'ye sadece şarapçılık ve ticarete katkıda bulunmamışlar aynı zamanda susam, ayçiçeği yağı üretimi, peynircilik, şekerlik gibi dallarda da girişimlerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda Edirne peynirciliğinin gelişmesinde mandıracı Albert Sarfati, Nesim Marko Kohen(Kan) ve Malki aileleri de ilk akla gelen isimlerdi. Hatta Osmanlı döneminde Yahudilerin sık olan yangınlardan dolayı itfaiye örgütünde de aktif rol aldıklarını görmekteyiz. Kentin 14 tulumbacısından süpürge yapımcısı Sarı Nesim ve fırıncı Altın dış İshak Tulumbası en çok beğeni kazananlar arasındaydı. Yahudiler Edirne'de her zaman siyasetten uzak, komşuları ve tanıdıkları ile dostluk ilişkileri kurmaya özen gösteren bir hayat sürdürdüler. Şu anda her sene buraya gerek yurtdışından ziyarete gelen dindaşlarımızdan gerekse de halen orada yaşayanların anlattıklarında hep bu dostluğun izlerini görmekteyiz. Yaşı altmışın üstünde olan halen birçok Edirneli her zaman Yahudi dostlarından öğrendikleri bu kültürü ve becerileri anlatmaktadırlar. Özellikle ticari alanda dindaşlarımızın getirdiği yenilik ve fikirler halen eskiler tarafından önemle hatırlanır. Bunun bir örneğini Altay Onur'un Edirne anılarındaki David Amca'nın çalışma ile ilgili öğüdünde görüyoruz : "Türkiye bir cennet, yeter ki çalışsın!" Sizlere bu hafta Edirne'nin ticaret, kültür, sanat ve edebiyat hayatında büyük önem tutan dindaşlarımızın geçmişten bugüne sosyal ve kültürel yaşamlarını anılarla aktarmaya çalıştık. Amacımız tarih ve toplum bilincimizi geliştirirken bir yandan da o günlerin yaşanmışlıklarını tazeleyerek hem gelecek kuşaklara bir miras bırakmak hem iyisi ve kötüsüyle yaşananlardan bir mesaj vermektir. Unutmayalım ki, her toplum gibi Edirne Cemaati'nin de hatırlanmaya değer mutlu ve acılı günleri vardır... ZOGO

PASTANESi Direk Çarşısı'na geldiğimizde sağ köşede bizi Mestan Aydınlık'ın ilk Zogo Pastanesi karşıladı. Daha sonraları oğlu Sadık ve Niyazi P.T.T karşılarındaki büyük pastaneyi açmışlar ve orada hizmet vermişlerdi. 1930'ların sonlarında Yugoslavya'dan göç etmiş Mestan Aydınlık Arnavut asıllı imiş ve o nedenle de pastaneye Arnavut kralı Zogo'nun adını vermişti. Kendisi senelerce sokaklarda arabayla dondurmacılık yapıp sonunda kendi dükkânını açmıştı. Özellikle Yugoslav ve Arnavut göçmenleri Edirne'de yiyecek, kuruyemiş, pastacılık, köftecilikte meşhurlardı. Bu zevkle döşenmiş iki katlı pastanede liseli gençler, köyden yeni gelen gençler ilk flörtlerini yapar, metal kapta dondurma yerlerdi. Pastaneye sadece yazın soğuk bir şerbet içmek için uğranılmaz aynı zamanda kışları da baklava, plastik kapta boza alınıp iş dönüşü Zogo'ya uğramadan eve dönülmezmiş. Pastane yarım asır boyunca Edirne'ye hizmet edip artık sahiplerinin de emekliliğe ayrılması ile anılarda yerini aldı... Yine Direkler Çarşısı'nın köşesinde Sarraf Mordu Baharnu'nun çerçi dükkânı bulunmuş. Bu dükkânda aradığınızı bulamazsanız Mordu sizi mutlaka bir yere yönlendirirdi. Mişel ve Menahem Ovadya kardeşler de çarşısının ünlü simaları olarak sizi kapıda karşılar ve memnun etmeye çalışırlardı. Biraz ilerde Mösyö Sason'da gülerek geçenlere "Şalom" der ve zamanın moda şarkısı "Rejinella"yı mırıldanırdı. Balıkpazarı dört yol ağzına geldiğimizde tüccarın hatırı sayılır siması Jak Leon Sarfati Kardeşler bizi karşıladı. Alt yanda çukur bakkal Mitrani kardeşler, biri çok zayıf biri aksine şişman müşteri olmadığı zaman öyle bir ağız dalaşına girerlermiş ki zannedersiniz bunlar düşman... Sokağın diğer en sevilen ismi Nesim Avigdor imiş, nerede lafı geçse herkes, "Nesim'e laf yok, onun yardım etmediği kimse bulamazsınız" dermiş. Turumuza Cumhuriyet Caddesinde devam ederken Şekerci İlyaser Kaneti ve Edirne'nin en güzel dondurmasını yapan şekerci usta Samuel Dessotto-Şekerci Bohar'a rastlıyoruz. Tamburacılar Camisine sapan sokağın başında çarşının gülü, kahveci, tereyağcı Naftali Mitrani'nin dükkânı bulunurdu. Hemen yanında çarşının ağası pos bıyıklı börekçi Sütçü Esat Ağa'nın dükkânı vardı. Esat ustanın yanında Bakkal Moşe aynı apartmanda bir üstte ise dişi Tekin Sayınbaş'ın muayenehanesi bulunurdu. Sokağın ünlü simaları arasında Kağıtçı Menahem, İakerdacı ve çirozcu Bello, Salamon Levi ve kağıtçı Bohor Bakış aklımızda kalanlardı. Alt satırlarda Cumhuriyet Caddesi'nde yaşamış olan dindaşlarımızın isimlerini de onların anısına akıllarda kaldığınca sizlere sunuyoruz. Cumhuriyet Caddesi SOL KANATBohor Filozof, Doktor Sami Haras, David Kaneti, Leon Sarfati, Vitali Halfon, Nesim Çiprut, Sami Bizbahar (Avukat), Doktor Toledo, Nesim Mitrani, Keresteci Solomon, Yako Kalvo, Nesim Adato, Yuda Romano, Sami Sarfati, İzak Kalvo, Bohor Bakış, Naftali Mitrani, Bohor De Salto. SAĞ KANATDavid Yahya, Sami Kasuto, Anri Matatya, Cumhuriyet-Reşadiye Sineması, Marko Kohen, İtalyan Havrası, Hayim Razon, Moiz Eskenazi, Marko Ovadya, Menahem De Kaneti, Nesim Eskenazi, Mişon Bennun, İsrail Reytan

Bilen inanmaz, inanan bilmez

Yazı dizimizi "Edirne'ye Geri Dönüş" ile sonlandırıyoruz Sizlerle bir ay boyunca bu sayfalarda geçmişten günümüze Edirne Yahudi Cemaati'ni iyi ve kötü günleri ile paylaşmaya çalıştık. Burada anlattıklarımız görgü tanıklarından, kitaplardan o dönemlerden akıllarda yer tutmuş olayları ve kahramanları kapsadı. Kim bilir adını sayamadığımız daha ne kadar sayısız hayatlar, umutlar, aşklar vardı bir zamanların Edirne'sinde... Bu son yazımızda Edirne cemaatinin gelişmesinde büyük önem taşıyan Alliance okullarından ve Edirne cemaat yapısından söz edeceğiz. Bu yazıdan sonra artık klavye sizde olacak. Siz de eğer Edirne'de halen hatırlanmaya değer anılar var diyorsanız bunları çevrenize aktarın, bize yazın, gelecek için harekete geçin. Ben de kendi adıma bu yazıyı bitirdikten sonra facebook'ta bir Edirneliler grubu açarak çalışmaya başlıyorum. Sosyal medyanın bu kadar hâkim olduğu bir zamanda hepimizin birer birey olarak aslında ne kadar güçlü olduğumuzu unutmamalıyız. Dilerim ki çabalarımız bu kadarı ile kalmaz, yakın zamanda büyüklerimiz de gereken onarım çalışmalarını sonuçlandırır ve hep beraber tarihimizi yerinde öğrenmeye gideriz. Şimdi ise Murat 124 arabamıza binip no frost buzdolaplarının daha evlere girmediği, İstanbul-Edirne otoyolunun ve terminalin daha inşa edilmeyip yolun iki buçuk saate inmediği, toz toprak içinde hasretle zorlukların bulunduğu o yıllara son defa gidiyoruz.

CEMAAT VE ALLIANCE OKULLARI Alliance Israelite Universelle Örgütü 1860 yılında doğu ülkelerdeki cemaat bireylerinin vatandaşlık haklarını kazanmalarını sağlamaya yardımcı olmak üzere yardımcı olmuştur. İyi bir vatandaşlığın iyi bir eğitimle mümkün olabileceğini ilke edinen örgüt faaliyet gösterdiği ülkelerde cemaatin en iyi şekilde eğitim almasına, çağın gereklerini ayak uydurmasına ve Fransız eğitimine önem vermiştir. Alliance Edirne’de 1867 yılında bu amaçlarla ilk olarak Talmud Torah Im Dereh Eretz (Saygıyla Öğrenilecek Talmud Tora) isimli okulu açmıştır. Erkek-kız karma Alliance okulunun 1937 yılında kapandığı düşünüldüğünde Edirne Alliance’ın en uzun süre varlık gösterdiği şehirlerden biridir. O dönemde Edirne Yahudi Cemaati de Osmanlı İmparatorluğu’ndaki en büyük cemaatlerden biriydi. Alliance varlık gösterdiği dönemde amaçları doğrultusunda bazı eksikliklere çözüm bulmayı amaçlamıştır. Bunlardan genç cemaat bireylerini ihtisas sahibi kişiler olarak yetiştirmek ilk amaçtır, bu yüzden de mesleki eğitim programlarına önem vermişlerdir. Bunun yanında Yahudilerin aydın birer vatandaşa dönüşmeleri için eğitimde sisteminde bir reformu da mutlak kılmışlardır. Alliance fakirliğin geri kalmışlıkta önemli bir ölçüt olduğunun farkına varmış, yangın, sel gibi afetlerden zarar görenlere ve sosyal yardım faaliyetlerine destek vermiştir. Her ne kadar Edirne’deki Alliance gelmeden önce eğitim seviyesi daha düşük iken cemaat görüntüsüne baktığımızda ise diğer cemaatlere göre Edirne cemaatinin o dönem hem maddi hem de kültürel açıdan zengin bir geçmişi olduğu inkâr edilemezdir. 1867 yılında açılan ilkokulun müdürlüğüne getirilen Mr Felix Bloch etkileyici kişiliği sayesinde okula olan ilgiyi kısa sürede arttırmış, daha sonra İstanbul’daki Kamondolar’ın Alliance okuluna tayin olmuştur. Osmanlı yönetimi okula sıcakça bakmış ve hatta maaşlarını kendileri ödedikleri bir Türkçe öğretmeni bile tayin ettirmişlerdir. Alliance Okulları Edirne’de 1884–1912 yılları arasında müdürleri Samuel Loupo eşliğinde parlak bir dönem geçirmişlerdir. 1913–1923 yılları arasında istikrarsız ortam ve savaşlardan Alliance okullarının da işleyişleri etkilenmiştir. 1923’te cumhuriyetin ilanı ile Alliance okullarını kapanmaya doğru götüren yeni bir dönem başlamıştır. 1924 yılında Alliance örgütünün Türkiye’de 9904 öğrencisinin okuduğu 28 ayrı okulu bulunmaktaydı. Alliance okulları cumhuriyet ile birlikte şekil ve içerik olarak arzu edilenin dışında kalmaktaydı. Yayınlanan genelgeler ile sene sonu sınavlarından, açılma kapanma tarihlerine ve eğitim kadrosuna kadar temel değişiklikler ve Fransızcanın da ek dil olarak okutulması Alliance’tan istendi. Bu dönemde Edirne’nin önemli gazetelerinden Paşeli gazetesi de yayınladığı makalelerde hem antisemit hem de Alliance karşıtı bir tutum belirleyerek Alliance’a olan tepkilerin artmasına yardımcı oldu. Gazete Alliance Okulu ile ilgili yorumunda “ politik vücuda batan, dikene benzer bir nesne” diye belirtirken bu tarz birçok ifadeyi günlük yazılarda kullanır olmuştur. Okulun son müdürü Mitrani’lerin Paris’e gittikten sonra evlerinin Yahudi karşıtı olaylar esnasında yağmalanması, bunun yanında okulun yaşadığı maddi ve manevi zorluklar ve cemaatin yaşadığı sıkıntılar da Alliance okulların Edirne’de kapanmasında etkin olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen şu anda Edirne’de eski Alliance Okulu binasının en azından yine okul olarak bir liseye dönüştürülmesini gördükten sonra biz kez daha bu binaların ancak işlevsel tutulduğu taktirde hayata kazandırılabilceğini anlamış oldum. CEMAAT VE DERNEKLER Edirne Cemaati’nde de İstanbul Cemaati gibi birçok dernek ve kulüp mevcuttu. Bunlar arasından özellikle cemaatte ihtiyaçlı olanlara yardım amacı ile kurulan derneklerden Ozer Dalim (Fakirlere Yardım Derneği), Bikur Holim Derneği, Matan Baseter ve Fakirlere Koruma Derneği’ni örnek olarak gösterebiliriz. Bunun yanında 1900’lü yılların başında cemaat gençlerini motive etmek amacı ile El Circle İsrâélite ve Eski Alliance Öğretmenleri gibi dernekler de kurulmuştur. Bunun yanında Edirne’de işçi olarak çalışan cemaat fertlerini kurduğu “Edine İşçiler Cemiyeti” de 1940 yılında kurulmuştur. Kurulmuş olan dernekler arasında şu anda halen binasının bir bölümünün ayakta olduğu Muavenet-i Hayriye Cemiyeti de bulunmaktaydı. 1940 yılında Edine Yahudi tüccar ve gençlerinden kurulan bu dernek hem bir gençlik merkezi hem de diğer dernekler gibi fakirlere yardım toplamak amacını taşımaktaydı. Binası İstanbul Caddesi’nde Has fırının arkasında bulunan bu dernek aynı zamanda fakir Musevi kızları için drahoma toplamak, gibi bir görevi de üstlenmişti. Edine cemaatinin lokalleri arasında Serkli klüp ise daha çok varlıklı kesimin uğrak yeri olan içinde masa tenisi salonu, kahvehane ve büyükçe bir kütüphaneye sahip bir kulüptü. 1982 yılında bu kütüphane de yıkılınca değerli kitap ve ansiklopediler Edirne kütüphanelerine bağışta bulunulmuştur. Kurulan diğer dernekler arasında Fraternité – kardeşlik kulübü amaç olarak her kesimden cemaat fertlerini bir araya toplamayı hedeflemişti. Bunun yanında Tahtakale semtinde bulunan it’amhanede de fakir cemaat bireylerine ücretsiz yemek dağıtımı yapılmaktaydı. ŞEHİRİN TARİHİ ZENGİNLİKLERİ Edirne turum esnasında Yahudi mirasından arta kalan zamanda Edirne’nin gurur kaynağı olan diğer yapılarını da tekrardan gezerek hatırladım. Şehir merkezinde sizi karşılayan Mimar Sinan’ın ustalık eseri Selimiye Camii içerisindeki işlemeler ve duvardaki ters gül deseni ile Osmanlı’nın ihtişamını bir kez daha göstermektedir. Hemen karşısında bulunan Eski Camii de ise günümüzde halen eski bir gelenek olan minbere kılıçla çıkılması devam etmektedir. Bilindiği üzere Edirne Türkler tarafından kılıç ile fethedilmiş ve o dönemden beri minbere kılıçla çıkılması bir gelenek olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman’ın ünlü sadrazamı Rüstem Paşa’nın kendi adına Mimar Sinan’a yaptırdığı Kervansaray ise günümüzde

restorasyon ödüllü bir otel olarak hizmet vermektedir. Turumuzda son durağımız ise II. Beyazıt külliyesi-Şifa Müzesidir. Trakya Üniversitesi'nin başarılı restorasyon girişimi ve ödülleri ile adını dünyaya duyuran bu müze doğru bir restorasyon sonucu tarihimizin nasıl zenginliğimize dönüştüğünün en güzel örneğidir. Dilerim bir gün Edirne Sinagog'u da Edirne'nin mirası olarak kapılarını tekrardan açar. O zamanlardaki anıları, sokakları, evlerin yaşayanlarını arayıp da tekrardan oralara gelmelerini sağlamak mümkün değil ama onların çocuklarına ve torunlarına bu güzel anıları bırakmak hepimizin sorumluluğudur. TRAKYA OLAYLARI VE EDİRNE Daha evelden "Vatandaş Türkçe Konuş" ile başlayan milli hisler ile beslenip gazetelerin Yahudi karşıtı yayınları ile gündem gelen tutum Trakya'da 1934 yılına gelindiğinde kendisini daha çok eyleme dönüştüren bir hal almıştı. 24 Haziran günü Çanakkale'de başlayan olaylarda ilk olarak 100 kadar aile evlerini bırakıp İstanbul'a gelmişlerdir. Bunun devamında 3 Temmuz günü Kırklareli'nde şiddet eylemleri Yahudi evlerinin camlarının taşlanması ve kapılarının kırılması ile devam etmiştir. 4 Temmuz günü trene atlayıp İstanbul'a kaçan cemaat fertleri 120 Yahudi evinden sadece karakola yakın olanlarının yıkık bir hal almadığını belirtmişlerdir. Çanakkale ve Kırklareli'nde yaşananlara benzeyen olaylar Gelibolu, Uzunköprü, Babaeski, Edirne ve Lüleburgaz'da da meydana gelmişti. Canlarını kurtarmak için trenlerle İstanbul'a kaçan Yahudilerin bir kısmı Balat, Ortaköy ve Kuzguncuk'taki akrabalarının yanlarına yerleşirken, diğer kesim de Balat'taki Yahudi okuluna, hastaneye ve Sinagog'a yerleştirildiler. Yağmadan kurtarabildikleri mallar ise Sirkeci Garı'nda vagonlarda bekletilmekteydi. Uzunköprü'deki yüz aileden, hastası ve hamilesi olan beş aile dışında 95'i İstanbul'a gelmişti. Hatta görgü tanıkları Lisa Adato isminde bir hanımın üstü başı parçalanarak arabaya bindirildiğini anlatmışlardı. Olayların çıkmasından evvel de şehirlerde "Yahudi mağazalarından alışveriş etmeyin." şeklinde pankartlar asılıydı. 2 Temmuz günü de Edirne'deki Yahudi mahallesine giren saldırganlar cemaat bireylerini öldürdüler, evleri ve işyerlerini yağmalayıp ateşe verdiler. Bu olaylar her ne kadar 12 Temmuz gibi hükümet tarafından yatıştırılsa da cemaat tafisi zor derin bir yara almıştı. Geri dönüş sonrasında kimi aileler satın aldıkları malları sahipleri Yahudi komşulara geri vermek istedilerse de cemaatte genel görüş "bizim canımız kurtuldu, bu bize yeter mallar helal olsun!" idi. Trakya olayları bugün halen geçmişten ders almamız ve iyisi ve kötüsüyle anımsamamız için bizim gerçeğimizdir. Yazımın son bölümünde yetkililerin müdahalesini beklerken acilen hep beraber başlatabileceğimiz ve genişletebileceğimiz fikirlerimi de sizlerle paylaşıyorum. GERİ DÖNÜŞ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER: 1 Cemaat kurumları tarafından belli bir dönemde Edirne temasının yeniden gündeme taşınmasını sağlamak ve çalışmaların Edirne Yahudileri üzerinde yoğunlaşmasına destek vermek. 2 Edirne ile ilgili en değerli bilgilerin bulunduğu Alliance Arşivlerini bir kopyasının kayda değer bilgi, belge ve resimleri ile elden geçirilip, ileriki zamanda kurulacak bir müze için ön çalışmanın başlatılması. 3 Edirne Yahudileri ile ilgili araştırmaya yapan ve yapmaya istekli akademisyen ve öğrencilere belge temini ve maddi kaynak yaratmak. 4 Edirne cemaatini web ortamında yaşatır kılmak bunun için bir web sitesi oluşturmak. 5 Edirneli dindaşlarımızın faaliyetlerle bir araya getirilip örgütlendirilmesi ver bu konuda demografik bir çalışma yapılması. 6 İkinci nesil büyüklerimiz ile Edirne sosyal yaşamı ile ilgili olarak periyodik olarak sözlü tarih çalışmaları başlatmak. 7 Birinci maddeye bağlı olarak Edirne Yahudilerini anlatan sanat faaliyetleri düzenlemek ve bunu her sene düzenlenen bir hafta sonu festivaline dönüştürme. Bu faaliyetin her sene aynı tarihlerde Edirne turu ile birleştirilip fotoğraf sergileri, dans gösterisi, film ve dia gösterileri ve tiyatro ile desteklenmesi. 8 Sinagogun şu andaki halinin korunması ve daha fazla zararın engellenmesi için dışının kaplanması ve inşaat halini almasını sağlayacak ortamı sağlamak. 9 Sinagogun dışında bir orman halini alan çalılıkların temizlenip sinagogun çevresinin düzenlenmesi. 10 Belediye ve diğer yetkililer ile görüşülüp sahiplerini bildiğimiz tahta evlerin onarımı için kaynak bulunmasına yardımcı olmak.

Edirne Musevi Alians Koleji(Edirne Evrensel Yahudi Birliği Okulu).

EDİRNE GÜVENİLİR HABERCİLİĞİN ADRESİ

HUDUT

Edirne'den önce dünya tanıdı

Haberin Yayın Tarihi: 12 Haziran 2012 Salı

Ailesi Edirne'de ikamet eden ve eğitiminin bir bölümünü Edirne'de alan Hüseyin Gündoğdu, binlerce kişi arasından 9 kişi arasına girerek İngiltere Kraliyet Konservatuvarı'nda müzik eğitimi almaya hak kazandı...İngiltere'nin Manchester kentindeki Royal Northern College of Music'te viyolonsel eğitim alan Gündoğdu, Edirne Belediyesi ve Edirne Rotary Kulübü'nün katkılarıyla 18 Haziran'da Edirne'de bir konser verecek...

Orkun AKMAN

Edirne'de yetişen 23 yaşındaki Hüseyin Gündoğdu, yetiştiği yerde konser verecek olmanın heyecanını yaşıyor. İngiltere'nin Manchester kentindeki Royal Northern College of Music'te viyolonsel eğitim alan Gündoğdu, Edirne Belediyesi ve Edirne Rotary Kulübü'nün katkılarıyla 18 Haziran Pazartesi günü saat 20.30'da Trakya Üniversitesi Konservatuar Salonu'nda bir konser verecek. Gündoğdu'ya piyanoda Tayfun İlhan eşlik edecek.

Genç müzisyenin babası Selahattin Gündoğdu dün Edirne Belediye Başkan Yardımcısı Dr. Ertuğrul Tanrıkulu'nu ziyaret ederek konser hakkındaki son detayları görüştü.

Oğlunun çok büyük bir azim göstererek müzik eğitiminde dünyanın sayılı okullarından biri olan İngiltere Kraliyet Konservatuvarı'na girmeye hak kazandığını belirten Baba Gündoğdu, oğlunu Türkiye'den önce dünyanın tanıdığını belirtti.

Dünyadaki

9 kişiden biri

Oğlunun Temmuz ayında sınavlara girdiğini ve hemen her gün bir sınava tabi tutulduğunu kaydeden Gündoğdu, sınavların Kasım ayının son haftasına kadar sürdüğünü ve bu süre zarfında sınavlara binlerce kişinin girdiğini söyledi. Oğlunun sınavları kazanarak Royal Northern College of Music'te eğitim almaya hak kazanan 9 kişiden biri olduğunu kaydeden Gündoğdu, "Oğlumla gurur duyuyorum" dedi.

Belediye Başkan Yardımcısı Dr. Ertuğrul Tanrıkulu da Edirne'nin yetiştirdiği değerlere, sanatçılara, sporculara ve bilim adamlarına destek olduklarını ifade ederek, "Biz Edirne olarak onunla gurur duyuyoruz ve destek için her türlü yardıma varız" dedi.

18 Haziran Pazartesi günü saat 20.30'da Trakya Üniversitesi Konservatuar Salonu'nda bir konser verecek olan Gündoğdu'ya piyanoda Tayfun İlhan eşlik edecekken konserde dünyaca ünlü müzisyenlerin parçaları çalınacak.

Edirne

Gazetecilik ve Matbaacılık

Edirne'nin gururu

12 Haziran 2012,

İngiltere Kraliyet Konservatuvarı'nda müzik eğitimi alan Hüseyin Gündoğdu, Edirne Belediyesi ve Edirne Rotary Kulübü'nün katkılarıyla 18 Haziran Pazartesi günü saat 20.30'da Trakya Üniversitesi Konservatuar Salonu'nda bir konser verecek.

İngiltere Kraliyet Konservatuvarı'nda müzik eğitimi alan Hüseyin Gündoğdu, Edirne Belediyesi ve Edirne Rotary Kulübü'nün katkılarıyla 18 Haziran Pazartesi günü saat 20.30'da Trakya Üniversitesi Konservatuar Salonu'nda bir konser verecek. Müzisyenin babası Selahattin Gündoğdu dün Edirne Belediye Başkan Yardımcısı Dr. Ertuğrul Tanrıkulu'nu ziyaret ederek konser hakkındaki son detayları görüştü. Baba Gündoğdu, oğlunu Türkiye'den önce dünyanın tanıdığını belirtti. Oğlunun Temmuz ayında sınavlara girdiğini ve hemen her gün bir sınava tabi tutulduğunu kaydeden Gündoğdu, sınavların Kasım ayının son haftasına kadar sürdüğünü ve bu süre zarfında sınavlara binlerce kişinin girdiğini söyledi. Oğlunun sınavları kazanarak Royal Northern College of Music'te eğitim almaya hak kazanan 9 kişiden biri olduğunu kaydeden Gündoğdu, "Oğlumla gurur duyuyorum" dedi. Belediye Başkan Yardımcısı Dr. Ertuğrul Tanrıkulu da Edirne'nin yetiştirdiği değerlere, sanatçılara, sporculara ve bilim adamlarına destek olduklarını ifade ederek, "Biz Edirne olarak onunla gurur duyuyoruz ve destek için her türlü yardıma varız" dedi